

natuknice o realizmu referirale i na glavnu suparničku paradigmu, na liberalizam. Ali posebne jedinice posvećene liberalizmu nema. U natuknici o postpozitivizmu nalazimo, između ostalog, i sljedeće tvrdnje: “Neoliberalizam, jedno novije pluralističko sagledavanje međunarodnih odnosa, može se kritizirati jer je bilo zatvoreno unutar vestfalske slike svijeta. Unatoč tome što su otvoreniji za alternative, kao što je slabljenje moći suvereniteta, neoliberali ostaju ograničeni na državu, i to stoga što su propustili pronaći odgovarajuću zamjenu za nju” (108). Činjenica da su u ovom kratkom odlomku spomenuti pojmovi neoliberalizam, vestfalska slika svijeta i suverenitet – dakle, sve pojmovi koji nisu zasebno obrađeni u pojmovniku, pa ih čitatelj ili treba poznavati od ranije ili ih potražiti u nekom drugom priručniku – potvrđuje moju postavku da ova knjiga nije namijenjena početnicima. Istodobno, ta činjenica navodi na zaključak da bi neke od tih pojmova bilo dobro obraditi u idućem izdanju.

Isto tako držim neobičnim što u ovom priručniku postmodernističke/postpozitivističke metodologije proučavanja politike i međunarodnih odnosa nema zasebne natuknice o konstruktivizmu kao onoj paradigmi u okviru koje je najsnažnije afirmirana važnost ontoloških i epistemoloških opredjeljenja u proučavanju međunarodnih odnosa. Ako bih se, poput autorica ove knjige, oslonio na svoje predavačko iskustvo, mogao bih reći da je tu natuknicu trebalo uvrstiti i stoga što upravo s usvajanjem tog dijela gradiva studenti imaju najviše poteškoća. Na kraju želim naglasiti da je ovaj pojmovnik objavljen kako bi izdavač upotpunio svoju seriju knjiga o ključnim pojmovima pojedinih znanstvenih disciplina. Isto tako ističem da su

se autorice oslonile na svoje predavačko iskustvo i da su pri koncipiranju pojmovnika ponajprije vodile računa o potrebama svojih studenata. Ukratko, studenti koji s interesom prate predavanja i proučavaju literaturu čine tržište na koje izdavač plasira ovakav priručnik i ujedno su suci o čijoj će ocjeni ovisiti odluka o budućim izdanjima ovog nedvojbeno korisnog priručnika. Mislim da bi bilo dobro kad bi u nas bilo više prilika za takvo suočavanje nastavnika sa sudom studenata i stručne javnosti.

Božo Kovačević

*Visoka škola međunarodnih odnosa
i diplomacije Dag Hammarskjöld, Zagreb*

Prikaz

Paul Hoebink (ur.)
**European Development
Cooperation: In Between
the Local and the Global**

Amsterdam University Press, Amsterdam,
2010, 336 str.

Urednik Paul Hoebink okupio je u zborniku *European Development Cooperation: In Between the Local and the Global* radove stručnjaka s područja službene (državne) razvojne pomoći, tj. međunarodne pomoći, i različitih područja međunarodnih odnosa. Zbornik je koristan izvor i važan doprinos prilično slabo istraženoj temi međunarodne financijske razvojne pomoći. Hoebink je trenutačno ravnatelj Centra za pitanja međunarodnog razvoja (*Centre for Internati-*

onal Development Issues) Sveučilišta Radboud Nijmegen u Nizozemskoj, gdje je ranije bio redoviti profesor. Bavi se istraživanjima u području razvojne pomoći i općenito razvojne suradnje, fokusirajući se uglavnom na Afriku i južnu Aziju. Bio je i glavni savjetnik u nizozemskoj razvojnoj organizaciji HIVOS i u Europskoj komisiji.

Zbornik se sastoji od četiriju cjelina, a svaka cjelina (osim posljednje, koja sadrži dva rada) sadrži po tri članka stručnjaka za razvojnu politiku koji zajedno čine zaokruženu raspravu. Svaki rad sadrži drugačiju (i novu) perspektivu instrumenata potpore, kao što su pomoć u hrani i podrška razvoju energetske infrastrukturnih projekata u Africi, s naglaskom na obnovljivim izvorima energije. U te četiri cjeline analizira se širok spektar aspekata europske razvojne suradnje (pojam razvojne suradnje u zadnje vrijeme sve više zamjenjuje pojam razvojne pomoći jer suradnja implicira ravnopravan odnos između donatora i primatelja pomoći) te se obrađuju pitanja poput sporazuma o gospodarskom partnerstvu, koherentnosti razvojne politike i sudjelovanja organizacija civilnog društva u procesu razvojnih pregovora Europske unije i zemalja u razvoju. Autori također obrađuju sigurnosnu razvojnu pomoć fokusirajući se na neke manje europske donatore i na nove donatorske programe. Naglasak je stavljen na ulogu lokalnih i regionalnih vlasti u Nizozemskoj, Njemačkoj i Španjolskoj (u području razvojne suradnje).

Prva cjelina, naslovljena "Hotly Debated Issues", bavi se ključnim pitanjima koja zaokupljaju istraživače i kreatorne suvremene europske razvojne pomoći, a tiču se prvenstveno dileme kako osigurati koherentnost i koordiniranost razvojnih programa te kontrolu kvalitete i učinaka

pružene razvojne pomoći. Prvi članak, autora Rolpha van der Hoevena, bavi se pitanjem koherentnosti razvojnih politika u svjetlu stanovitih "pomodarskih" trendova u međunarodnom diskursu razvojne pomoći (suradnje). Van der Hoeven analizira razvoj terminologije Svjetske trgovinske organizacije, OECD-a i Europske unije te zaključuje kako naglasak na koherentnosti upućuje na potrebu jasnijeg i sustavnijeg vođenja međunarodnih statističkih baza o razvojnoj suradnji i razvojnim programima. U idućem članku Stephen J. H. Darden iznosi prikaz Privremenog sporazuma o ekonomskom partnerstvu na Pacifiku (*Interim Pacific Economic Partnership Agreement*). Naglašava važnost takvih institucionalnih okvira suradnje, koji povezuju industrijske zemlje i zemlje u razvoju, te ukazuje na to kako je i Europska unija usko povezana s pacifičkom regijom preko francuskih prekomorskih departmana i teritorija. Maurizio Carbone se u posljednjem članku prve cjeline bavi pitanjem razvojne suradnje Europske unije i pacifičkih zemalja i teritorija, no naglasak stavlja na ulogu nedržavnih aktera, odnosno organizacija civilnog društva koje su upravo u Europskoj uniji ponajviše uključene u proces donošenja javnih politika. No ističe kako do sada ta uključenost nije postojala u području razvojne politike.

Druga cjelina, naslova "New Insights on Old Instruments", bavi se recentnim inovacijama u uporabi standardnih instrumenata razvojne pomoći kao što su pomoć u hrani i potpora energetske projektima. Lars Holstenkamp u prvom članku daje iscrpan pregled europskih programa potpore energetske programima u Africi. Holstenkamp stavlja naglasak na uključivanje privatnog sektora u energetske razvojne programe,

odnosno na povezivanje tržišnog kapitala i razvojne pomoći, odnosno suradnje. Jan Pospisil i Stefan Khittel u idućem poglavlju bave se pitanjem uloge manjih država u razvojnim programima koji stavljaju naglasak na sigurnosna pitanja. Pospisil i Khittel tvrde da zemlje poput Austrije, Nizozemske, Švedske i Švicarske imaju prednost u sigurnosno-razvojnim projektima zbog toga što lakše mogu uspostaviti odnos međusobnog povjerenja s lokalnim akterima u zemljama primateljicama pomoći. Francesco Burchi i Sara Turchetti u svojem se radu bave evaluacijom načina isporuke pomoći u hrani na primjeru projekata u Keniji, Ugandi, Eritreji i Etiopiji te analiziraju dva osnovna modela pomoći u hrani – izravni transfer hrane i novčanu pomoć za projekte koji imaju za cilj suzbijanje gladi.

Treća cjelina, naslovljena “The New Emerging European Donors”, bavi se pojavom politika međunarodne razvojne pomoći u zemljama Srednje i Istočne Europe, odnosno u postkomunističkim članicama Europske unije. Upravo ta cjelina može biti poticajna za promišljanje buduće uloge Hrvatske u razvojnoj pomoći Europske unije, koja bi od zemlje primateljice pomoći postala zemlja pružateljica pomoći. Simon Lightfoot i Irene Lindenhovius Zubizarreta bave se pojavom agencija za međunarodnu pomoć i razvojnu suradnju u novim članicama Europske unije te upozoravaju na problem institucionalne raspršenosti programa razvojne pomoći u Češkoj, Poljskoj i Mađarskoj. U idućem članku Beate Paragi detaljno prikazuje razvojnu politiku u Mađarskoj, dok se Ondreja Horákya bavi češkim slučajem, s posebnim naglaskom na koherentnosti razvojnih politika koje se bave pitanjima međunarodnih migracija i međunarodne trgovine.

Četvrta cjelina, naslovljena “From the Global to the Local”, bavi se ulogom regionalnih vlasti u kreiranju i distribuciji razvojne pomoći. Mariken Bontenbal analizira razvojnu politiku lokalne i regionalne vlasti na primjerima Nizozemske i Njemačke – zemalja koje su i inače među najvećim pružateljicama razvojne pomoći u Europskoj uniji (izuzmemo li skandinavske zemlje koje su članice Unije). Jokin Alberdi Bidaguren u posljednjem članku u zborniku bavi se ulogom lokalnih i regionalnih vlasti u europskoj politici za razvoj lokalnih zajednica te naglašava zaokret prema decentraliziranom procesu pružanja razvojne pomoći kao novom fenomenu razvojne politike Europske unije.

Cijeli se zbornik fokusira na europsku razvojnu pomoć te se ističe kako je razvojna pomoć što su je isplatile zemlje članice Europske unije dosegla rekordnu razinu 2008. godine. U uvodniku zbornika Paul Hoebink pita se je li Lisabonski ugovor europsku politiku razvojne suradnje doveo na raskrižje. Hoebink i drugi autori u zborniku predstavljaju dvije relevantne novine. Kao prvo, donose jasnu analizu pitanja europskog doprinosa globalnom smanjenju siromaštva, a kao drugo, predstavljaju kompaktnu skupinu stručnjaka okupljenih oko istraživanja čiji je cilj dati novi okvir za usavršavanje razvojnih politika. Zbornik također donosi autoritativan pregled razvojnih politika Europske unije. Ključne promjene u međunarodnim odnosima u proteklih dvadeset godina, prije svega kraj Hladnog rata i rat protiv međunarodnih terorističkih mreža i organizacija, dovele su do korjenitih promjena u međunarodnoj suradnji, što je rezultiralo dramatičnim posljedicama za razvojnu politiku te općenito promjenom odnosa između global-

nog Sjevera i Juga. Knjiga urednika Paula Hoebinka vrlo je korisna referentna publikacija za istraživače globalnog socioekonomskog razvoja i one koji proučavaju politike razvoja. Budući da nudi i konkretna praktična rješenja, mogla bi koristiti svima koji su uključeni ili zainteresirani za politike pomoći i donatorske programe, uzme li se u obzir brzina mijenjanja globalnoga ekonomskog poretka.

*Iva Kornfein
Institut za razvoj
i međunarodne odnose, Zagreb*

Prikaz

Asim Mujkić

Pravda i etnonacionalizam

Heinrich Böll Stiftung, Centar za ljudska prava
Univerziteta u Sarajevu, 2010, 220 str.

U djelu *Pravda i etnonacionalizam* Asim Mujkić, profesor Fakulteta političkih nauka u Sarajevu, propituje i dekonstituira postdejtonsku “multinacionalnu i plurigradansku” perspektivu Bosne i Hercegovine. Istaknuti profesor filozofsko-sociološke provenijencije knjigu je koncipirao na dvjestotinjak stranica, strukturirao u deset poglavlja, sa napomenama. Budući da je riječ o autoru profeminističke orijentacije, nužno je naglasiti da ovo autorsko djelo kao rijetko koja studija savremenog doba uključuje i egalitarnu rodnu perspektivu, koju otjelovljuje signifikantna definicija građanskih sloboda: “Sloboda

čovjeka postoji uopće samo kao politička sloboda, i to upravo sloboda realno postojećeg pojedinca u svoj *njegovoj ili njevoj* različitosti ili osebnosti” (str. 161). Osobitost ovog autentičnog autorskog rukopisa dokazuju literaturni izvori, koji uključuju djela autorica poput Seyle Benhabib, Amy Gutmann, Mirjane Kasapović, Snježane Kordić, Latinke Perović, Dubravke Stojanović i Nermine Šaćić. Profeministička filozofsko-sociološka pozicija profesora Mujkića time se *de facto* kontekstualizira i otvara plejadu perspektiva o postojećoj bosansko-hercegovačkoj postdejtonskoj situaciji, uz obilježje recentnosti, relevantnosti i uz uključenje političko-pravnih dimenzija ženskih ljudskih prava.

Fundamentalno novo u ovoj istraživačkoj studiji autorovo je fundiranje njegovih sopstvenih težnji inskribiranih na početnim stranicama knjige, a na tragu revolucionarnih ideja Thomasa Painea: “Da uz malo sreće ljudi mogu upravljati sami sobom: država bez kralja i bez dominantne religije ne samo da je moguća već je poželjna; redukcija slobode i ljudskog dostojanstva građanina ničim se ne može legitimirati. Moj skromni prilog u ovom pravcu razmišljanja je da je bosanskohercegovačka politička zajednica zamisliva bez političke dominacije etničkog principa” (str. 4). Prvo poglavlje knjige, “Uvodna riječ: o etnonacionalističkim perspektivama postdejtonske Bosne i Hercegovine”, počiva na mišljenju o “dejtonskoj BiH kao neefikasnoj tvorevini koja počiva na generiranju krize iz koje političku moć crpe vladajuće etnonacionalističke elite, a koja, u osnovi, počiva na diskriminaciji građanina” (str. 5). Profesor Mujkić na tragu mišljenja talijanskog sociologa kozmopolitskih demokratskih uvjerenja Daniela Archibu-